

Natuurhistorisch Maandblad

Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg

REDACTIE: R. Geurts, Echt. Dr W. Minis-van de Geyn, Maastricht, C. Willemse, Eygelshoven. **Hoofdredeur:** P. J. van Nieuwenhoven, Bataviaplantsoen 7, Maastricht.

Voorzitter van het Natuurhistorisch Genootschap:
C. Willemse, Eygelshoven.

Secretaris: Dr E. M. Kruytzer, Bosquetplein 7, Maastricht.

Penningmeester: P. Wassenberg, Hertogsingel 87 A, giro 125366 t.n.v. Natuurhistorisch Genootschap, Maastricht.

ADMINISTRATIE: Adreswijzigingen, opgave van nieuwe leden, bestellingen van Maandbladen te zenden aan het Natuurhistorisch Museum, Bosquetplein 7, Maastricht. Tel. K 4400—4174.

Lidmaatschap f 5.00 per jaar. Het **Maandblad** wordt aan alle leden gratis toegezonden. Prijs voor niet-leden f 7,50 per jaar. Afzonderlijke nummers voor niet-leden f 0,75, voor leden f 0.50. Auteursrechten voorbehouden.

INHOUD: Aankondiging van de maandvergaderingen, blz. 41. — Attentie, blz. 41. — De natuur in, blz. 41. — Verslag van de jaarvergadering te Gulpem, op Zondag 13 Juni 1954, blz. 41. — Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging. Het biologisch werkkamp voor onderwijzers(-essen), blz. 44. — **P. den Ouden**. Coniferen, blz. 45.

AANKONDIGING VAN DE MAANDVERGADERINGEN

te Maastricht op *Woensdag 7 Juli*, om 19.00 uur in het Museum.

te Heerlen op *Woensdag 14 Juli*, om 19.00 uur in de R.K.H.B.S.

ATTENTIE.

In de maand Augustus worden geen maandvergaderingen gehouden.

DE NATUUR IN.

Zondag 11 Juli excursie naar Hopel-Chèvermont, o.l.v. de heer Bemelmans. Verzamelen aan halte Hopel om 14.30 uur. Vertrek van trein uit Maastricht 13.45 uur. Aansluitend uit Heerlen om 14.21 uur.

Zaterdag 24 Juli: Met de bus van 15.10 uur (station Maastricht) naar kapel Berg en Terblijt. Dan wandelen: Bemelerweg - Bemelen - St. Anthoniebank - Rozenkoelen - Rijksweg (Keer) halte Honthem. Duur 4—5 uur. Vertrek trein Heerlen 14.23 uur.

Zaterdag 7 Aug.: Vertrek Cannerplein, Maastricht, 14.45 uur. Cannerweg door Broek-Lombok - Cannerweg - Nekum - Encibos - Wijngaardsberg - Pruisweg - Slavante - per stadsbus terug. Duur $\pm$ 3. uur, Vertrek trein Heerlen

13.52 uur. Van station Maastricht stadsbus nr 4, richting Vrijthof.

Zondag 22 Augustus excursie naar Schinveld, o.l.v. de heer Peters. Bus vertrekt van station Heerlen om 14.47 uur. Trein uit Maastricht 14.15 uur. In Heerlen twee minuten tijd, om de bus te halen.

VERSLAG VAN DE JAARVERGADERING TE GULPEN, OP ZONDAG 13 JUNI 1954.

Aanwezig de dames Willemse-Widdershoven, A. Willemse, M. Willemse en de heren: Willemse, van Rummelen, Mommers, Kruytzer, Wassenberg, Willems, van Boven, van der Kruk, Stevens, Holstege, van der Leeuw, van Noorden, Leysen, Dijkstra, Bingen en Gregoire.

De voorzitter, **dokter Willemse**, opent om 11 uur de vergadering en na het welkomstwoord geeft hij onmiddellijk het woord aan de **secretaris** voor het uitbrengen van het jaarverslag:

Het aantal leden bedroeg einde December 568, zodat we wederom een teruggang moeten constateren. Dit was het eerste jaar van de verhoogde contributie. Twee leden ontvielen ons door de dood, n.l. de heren M. K a m m, Berg en Terblijt en Mr Dr C h. v a n O p p e n, Maastricht. Ondanks de achteruitgang in ledental heeft het verenigingsleven er niet onder geleden. Dit blijkt o.a. uit het bezoek aan de maandvergaderingen te Maastricht, dat zich in stijgende lijn heeft bewogen, reeds vóór de verplaatsing

van het aanvangsuur van 6 naar 7 uur, en uit de talrijke excursies, die door het Genootschap werden georganiseerd. Ook op de regionale vergaderingen te Venlo en Weert was er grote belangstelling voor de lezingen van de heren van Nieuwenhoven en Thiadens.

Ook te Heerlen bleef men regelmatig vergaderen en wel in de R.K.H.B.S. van de E.E. Paters Franciscanen, aan wie wij gaarne dank zeggen voor hun gastvrijheid.

Er werden twee algemene vergaderingen gehouden, namelijk de jaarvergadering te Vaals op 17 Mei en een buitengewone vergadering op 7 October in het Museum. Op de jaarvergadering werden de heren van Rummelen en van Boven als bestuursleden herkozen. Na de vergadering werd onder leiding van de heren Pelt en Beckers een excursie gehouden naar het Geuldal bij Moresnet, waaraan ongeveer 70 leden deelnamen.

De buitengewone ledenvergadering was nodig voor de verkiezing van een nieuwe hoofdredacteur in plaats van Mevrouw Dr W. Minis-van de Geyn, die vele jaren haar goede zorgen heeft besteed aan Maandblad en Publicaties. Gekozen werd de heer P. J. van Nieuwenhoven.

De entomologenkring kwam één keer bij elkaar.

Het bestuur vergaderde tweemaal. Op de ver-

Rustpauze tijdens de excursie naar Moresnet
17 Mei 1953. Foto V. Snickers.

gadering van 27 Juni werd Dr E. M. Kruytz er gekozen tot secretaris in plaats van de heer van Nieuwenhoven, die zijn functie neerlegde. Gaarne brengt verslaggever dezès dank aan de afgetreden secretaris voor het vele werk dat hij

Bezichtiging van de Emmabourg (Moresnet)
17 Mei 1953. Foto V. Snickers.

con amore gedurende de korte periode van zijn secretariaat voor het Genootschap gedaan heeft. Enige weken voor zijn aftreden als secretaris was de heer van Nieuwenhoven nog namens het bestuur aanwezig op de landelijke bijeenkomst van natuurwachters, die op 30 en 31 Mei te Heerlen gehouden werd. De heer Mommers vertegenwoordigde het Genootschap op het congres „Natuurbehoud en Recreatie”, dat op 27 November in Den Haag gehouden werd, terwijl de secretaris aanwezig was bij de oprichting van de „Stichting Onderzoek Levensgemeenschappen” te Utrecht op 22 December. Het Genootschap is lid van het algemeen bestuur van deze stichting.

Van de Internationale St. Pietersbergcommissie, waarin het Genootschap zitting heeft, verscheen de tweede publicatie, namelijk het Landschap van Caestert. Bijzondere gebeurtenissen vallen in dit jaar niet te vermelden.

Vervolgens brengt de penningmeester verslag uit. Gelijk verleden jaar is er wederom een tekort van ruim f 3000,—. De penningmeester verwacht echter, dat het volgend jaar een groot gedeelte van het nadelig saldo kan worden weg-gewerkt.

De heren Holstege en van der Leeuw hebben een schriftelijke verklaring gereed, dat de kas in orde bevonden is. In hun plaats worden als leden van de kas-commissie over 1954 benoemd, de heren Leysen en van Noorden.

Namens de hoofdredacteur, die zelf verhinderd is, leest de secretaris het jaarverslag van de Publicaties en het Maandblad voor.

Ook in 1953 is getracht, in het Maandblad „elck wat wils” te geven. Artikelen zijn ge-

plaatst, zowel over hogere als lagere planten, over gewervelde en ongewervelde dieren, en over geologische problemen. Een deel van deze copy was van zuiver wetenschappelijke aard. De plaatsing hiervan hangt uiteraard voor een groot deel af van het aanbod. De redactie kan hier maar weinig invloed op uitoefenen. Wel is er naar gestreefd, ook enige meer populaire stukjes op te nemen. En grote zorg is besteed aan de verslagen van de maandvergaderingen. In het algemeen is het niet van belang in een verslag te vermelden, wie er op een vergadering het woord voerde. Belangrijk voor het verslag is vooral wát er besproken werd. En dit in een voor eenieder begrijpelijke en leerzame vorm! Vooral de verslagen van Heerlen kunnen in dit opzicht aanzienlijk verbeterd worden.

Van de Publicaties is Reeks VI verschenen, een plantensociologische behandeling van de Zuidlimburgse kalkgraslanden. Dr Ir W. H. Diemont en zijn medewerkers A. J. H. M. van de Ven en J. J. Barkman hebben hierin een nieuwe subassociatie van het Mesobrometum beschreven. Terecht werden in de vakpers de in deze reeks gereproduceerde foto's geroemd.

Het is wellicht interessant te vermelden, dat het ruilverkeer door de activiteiten van de conservator met 12 wetenschappelijke instituten en verenigingen is uitgebreid, zodat thans onze periodieken met niet minder dan 136 instituten in binnen- en buitenland worden uitgewisseld. Dit moet voor ons een krachtige aansporing zijn, de kwaliteit van onze artikelen tot een zo hoog mogelijk wetenschappelijk peil op te voeren en het uiterste te doen aan verzorging en opmaak. De drukkerij Goffin verdient in dit opzicht niets dan lof.

Naar aanleiding van dit jaarverslag vraagt de heer van Boven, aan de vermelding van de voor ons land nieuwe soorten wat meer relief te geven, opdat het feit van deze vondst duidelijk uitkome. Zulks is gewenst van wege de rechtsgeldigheid van deze vermelding.

De heer Kruytzer wordt als bestuurslid herkozen. De heer van Nieuwenhoven, die ook aan de beurt van aftreden is, heeft verzocht, hem niet te herkiesen, daar hij binnenkort definitief in Amsterdam gaat wonen. De voorzitter wil deze vacature gaarne nog even aanhouden om contact op te nemen met Midden- en Noord-Limburg, want het lijkt hem gewenst toe, dat ook één of twee vertegenwoordigers van het Noorden in

Excursie in de omgeving van Eysden,
19 September 1953. Foto J. M. H. J. Gadiot.

het bestuur zitting nemen. Zulks vindt algemene instemming.

In verband met de door de secretaris in zijn jaarverslag vermelde achteruitgang van het aantal leden worden bij de rondvraag verschillende suggesties gegeven om de belangstelling voor het Genootschap op te wekken of groter te maken. De heer van der Kruk en mej. M. Willemse wijzen erop, dat vooral de jeugd moet geïnteresseerd worden. Contact opnemen met de middelbare scholen zou zeker gunstig werken. Dr Dijkstra vraagt, of er niet wat meer mensen uit Maastricht in Heerlen willen komen spreken en verklaart zelf gaarne bereid te zijn zulks te doen op de regionale vergaderingen van Weert en Venlo. De heer van Noorden zag gaarne wat meer contact met het personeel van de fabrieken en stelt tevens voor, excursies te organiseren naar gebieden, waar de Zuid-Limburger niet zo gauw komt. Dit laatste voorstel slaat in en onmiddellijk stelt de heer van Boven voor in de naaste toekomst een excursie te houden naar de omgeving van Arcen. Dit zal gebeuren op Zondag 29 Augustus en door de heer van Boven voorbereid worden. De leden zullen hierover nog nader bericht krijgen.

Tenslotte doet de heer van Boven nog een belangrijke mededeling over het herontdekken van *Lasius bicornis* Först. in Limburg, en wel te Mechelen op 4 Mei 1954. Deze mier is voor het eerst door Pater Wassmann gevonden in 1912 te Aalbeek. Later is men de juistheid hiervan in twijfel gaan trekken. De heer van Boven

zal in het Maandblad terugkomen op bovengenoemde vondst.

Na de leden te hebben aangespoord, ieder voor zich hun best te doen, een nieuw lid te werven, sluit de voorzitter deze geanimeerde vergadering.

's Middags werd onder leiding van Dr Dijkstra een wandeling gemaakt van Gulpen naar Epen. Ongeveer 50 leden namen aan deze excursie deel.

KONINKLIJKE NEDERLANDSE NATUURHISTORISCHE VERENIGING *)

Het Biologisch Werkkamp voor Onderwijzers(-essen).

„Kenniss der Natuur” is voor de meeste onderwijzers (-essen) een moeilijk vak: de kweekschool geeft zelden, wat de klas vraagt.

Dit kan de kweekschool ook moeilijk verweten worden: er is eigenlijk maar één ruimte, waarin je dat vak kunt leren en die ruimte is de natuur zelf.

Uitgaande van deze stelling organiseert de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging al meer dan vijf en twintig jaren in de zomer een Biologisch Werkkamp voor Onderwijzers(-essen). Dit jaar wordt het kamp van 27 Juli—6 Augustus gehouden in Midden-Limburg, bij Montfort (tussen Roermond en Echt).

Het doel van het kamp is in een enkele zin te formuleren: de deelnemers te leren hoe zij een landschap moeten zien en hoe zij met de natuur in dat landschap vertrouwd kunnen raken. Het gaat dus in de eerste plaats om het systematisch leren zien, maar het spreekt vanzelf, dat er ook aandacht geschonken wordt aan de vraag, hoe het geziene nu in de klas gebracht kan worden.

Hoe trachten wij nu dat doel te bereiken? Voorop moet worden gesteld, dat de kampleiding zich instelt op deelnemers, die volkomen leek zijn. Zij trekt er met U op uit, zoals U het met Uw klas zou willen doen.

De eerste dagen verkennen we echt het landschap, dat hier geheel beheerst wordt door het Maasdal. Duizenden jaren geleden, bij het begin van het ijstijdperk, vormde de Oer-Rijn hier een langzaam naar het Noorden hellende vlakte. Wat er thans nog van die vlakte over is, noemen we het hoogterras en daar vinden we de Lim-

burgse klei, de löss, die er onder invloed van de wind op werd afgezet. Door dit hoogterras stroomde de Maas; voortdurend verlegde zij haar bedding, waarbij zij een breed dal uitschuurde. In perioden van grote materiaalaanvoer vulde de oude Maas het dal weer gedeeltelijk op en we vinden die plaatsen op de geologische kaart aangegeven als middenteras. Bij het begin van de laatste ijstijd had de belangrijkste dalopvulling plaats, die we thans, juist in de omgeving van Montfort, als laagterras zullen leren kennen. Thans stroomt de Maas door de meest Oostelijke bedding, uitgesleten in het laagterras.

In die eerste dagen kijken we natuurlijk ook al naar de begroeiing van het landschap en naar de dieren die het bevolken. We zien, dat verschillen in milieu-omstandigheden ook tot verschillen in de flora en de fauna leiden.

Tenslotte heeft U in die eerste dagen de gelegenheid kennis te maken met Uw kampgenoten en met de kampleiding en gaat U zich realiseren, wat U in de nu volgende kampweek wilt gaan doen.

Biologie is een omvangrijk vak en ook in het kamp zult U spoedig merken, dat het verstandiger is U tot enkele onderwerpen te beperken, dan dat U tracht werkelijk alles te doen.

Dit laatste wordt U gemakkelijk gemaakt. Na de eerste dagen valt het kamp uiteen in groepjes (cursussen), die zich, onder leiding van een docent, met een bepaald onderdeel van de biologie gaan bezighouden. De botanicus leert U niet alleen de namen van de planten, hij toont U ook het verband tussen de vegetatie en de milieu-omstandigheden; de entomoloog gaat met U op de insectenjacht, niet zoals een Prikkebeen dit deed, uit pure verzamelwoede, maar om U de gedragingen van de insecten te leren kennen; de hydrobioloog vist met U naar kevertjes, slakken, salamanders en andere waterbewoners, maar hij leert U tegelijkertijd hoe U deze dieren in de klas kunt houden; de ornitholoog laat U niet alleen de vogels zien, hij gaat ze, 's-morgens in de vroege, ook met U beluisteren.

Het kamp wordt zo ingedeeld, dat U twee of drie cursussen kunt volgen. Toch moet U niet menen, dat U nu van het werken van de andere groepen niets ziet: de tentoonstellingstafel zorgt er voor, dat ook dit niet geheel aan U voorbij gaat.

In het gehele kamp staat „de school” voorop.

*) Circulaire, toegezonden aan alle Hoofden van Scholen in Nederland.